

AŞILMAYACAK ZORLUK YOK!

Fatima DEVRİŞEVA

Bir milletin millet olması için ne gerekiyor? Vatan, bayrak, din, örf âdet ve tabii ki en önemlisi dil. Bir halk, ana yurdundan, vatanından koparıp sürgün edilebilir; akıl almaz zorluklarla baş başa bırakılabilir. Bütün bunlara rağmen insanlar kendi inancından, din ve dilinden vazgeçmediyse, onları koruyabildiyse işte o zaman halk halktır, bir birliktir, nesilden nesile özbe-öz kendi diliyle konuşacaktır.

Ahıska Türklerinin dramını kaleme almakta hiç yorulmayacağız. Zira bu bizim geçmişimiz ve acı gerçeğimizdir. Geçmişimizi bilmezsek, geleceğimizi göremeyiz hatta bir adım yol alamayız.

Ahıska Türkleri, tarihte görülmemiş bir uygulamayla, yurtlarından, yuvalarından koparılmış insanlardır. 1944 yılının soğuk bir Kasım gecesinde bin bir eziyetle, hayvan vagonlarıyla Orta Asya steplerine sürülmüşlerdir. Kendi vatanlarından, perişan bir halde, bilinmeyen yerlere gönderilen bu halk, halen kendi kültürünü yaşatmakta ve kimliğini korumaktadır. Çok zor şartlar altında da olsa hayatlarını bugüne kadar devam ettirdiler. Türk örf, âdet ve an'anelerini, dillerini kaybetmeden bugünlere kadar getirmişlerdir. Ahıskalıların evlerinde tam bir Anadolu kültürü yaşanı. Müslümanlığa da sıkı sıkıya bağlıdırlar.

Ama hiç düşündünüz mü dünyanın dört ucuna dağıtılarak nasıl oldu da bugün kendi dilimizde konuşuyor, kendi âdetlerimizle yaşayabiliyoruz? Bunu neye, kime borçluyuz? Evet, büyüklerimize, nene-dedelerimize borçluyuz. İşte bugün büyüklerimizin bizim için yaptıklarını hatırlatıp kendilerine bir defa daha teşekkür etmek istiyorum.

1944 sürgün yılı...

Perişan ve aç susuz bir hâlde son istasyona getirildiler. Korkudan, belirsizlikten akılları durmuş vaziyetteydi. Her kafada, "Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz, nerede kalacağız, hayata nasıl devam edeceğiz?" gibi sorular çınılıyordu. İşte şimdi son, devamı yok derken ümit etmedikleri, düşünmedikleri yerden bir ışık geliyor. Bu ışık, Orta Asya'nın yerli halkından geliyor.

Ahıskalılar yerli halkla iç içe yaşamaya mecbur kaldılar. O zor yıllarda, geldikleri yerlerde, yerli halkın yardımıyla hayatta kalmayı başardılar. Bu yardımları dile getirmek, anlatmak, ayrıca kalemle alınacak bir husustur. Ahıska Türkleri, bugüne kadar kötü gününde el uzatan herkese minnettardır.

Biz bu yazıda Kazaklardan bahsedeceğiz. Tabii o zamanın insanları günümüzdekilere benzer, farklı nesiller, farklı düşünceler... Demek istediğim şu ki yerli halkın yardımıyla yok olmamak, hayata devam edebildik. İlk önce de bu anlaşmayla başladı.

Her ne kadar dillerimiz benzese de ilk zamanlar anlaşmak zordu. Bakalım büyüklerimiz bunu nasıl anlatıyorlar: "Dil meselesini desax eger, bizim ixdiyarlar Qazaxca heç bilmiyerdiler, ağnamiyerdiler. Usul usuldan, işmarinen, ele bele onnen öğrendux." diyordu Sefer dede. Herkes böyle söylüyordu.

Südrete nene de şöyle anlatıyor o günleri: "Şimdi onnar bizim dilimizi ağnamiyer, biz onnarın dillerini ağnamiyerux. Öğrene öğrene, bir gün, iki gün, bir hafta bişeler öğrendux. Onnar da baş'a baş diyer, ayağa ayax, qol'a qol diyerdi, saç'a saç... Gel yerine kel, get yerine ket, su'ya su, etmek'e nan diyerdiler. Onnarın dilinde çox söz bizimkiyle benziyerdi. Onuçün de çabux öğrendux... Qazaxlar diyerdi ki, "Sen Qazaxşasını bizden caksı kaydan bilesin?" (Sen Kazakçayı bizden daha iyi nereden biliyorsun?).

Ziya dede anlatıyor: "Qızımcan, biz ki buraya geldux, Urusça bilmiyerux. Onnar Qazaxça söyliyir, biz gendi Türkçemizinen qonuşiyerux. Qazaxçayı iki gün içinde öğrendux. O da bizim dildir, uzax degül. Biz, su diyerux, o da su diyer... Biz diyerux etmek, onnar diyer nan, bizim Türk dilinde nan da deyiliyer etmege. Yani çox farq yoxdur. Otur otır, dur tur'dur."

Ganime nene anlatıyor: "Burada biz yedi dinin içindeydux, gene gendi dinimizi saxladux. Bize bir Türk mollası gelmişdi, dedi ki, siz bizden de eysiz.

Din içinde din saxlıyersiz. Gendi dilimizi nasıl unudax qadan alem? Biz bu Qazax'a gelduxca onnarın dilinde anlaşıyerux; evde gendi dilimizde söyliyeyerux. Gendi gendimize Qazaxca, Urusça öğrendux. Her işi de qabullendux. Gendi dinimizi tutdux, gendi yemegimizi yedux."

Bu konuda kendi çocukluğumda yaşadığım hatıralar da var. Okulda olsun, sokakta oldun, arkadaşlarla hep Rusça veya Kazakça konuşurduk. Fakat evimize girer girmez Türkçe şarttı.

Suliyev Heyrullah Seyfioğlu da böyle anlatıyor: *"Biz geldux Qazağinen Qazaxca söyliyeyerux, Urusinen Urusça, Uyğurinen Uyğurca... Ama eve gelende Türkçe söyliyeyerux..."*

Nida dede diyor ki: *"Biz burada her dilde qonuşiyeyerux qızımcan. İlk gelende bilmiyeyerux, ama sora Qazaxca da söyliyeyerux, gendi dilimizde de söyliyeyerux, Urusca da öğrendux. Qazaxstan'da her millet var... Hepisini öğrendux. Bizim millet bizim dili yitürmedi, yitürmedi. Qazaxcayı da temüz öğrendux. Aşındı hep çocuxlar Urusca da söyliyeyer Qazaxca da..."*

Böylece kaynaştılar, birbirlerinin dilinden ve hayat tarzlarından alış veriş yaptılar. Günümüzde Ahiskalılardan hemen hemen herkes Kazakça, Rusça bilmektedir. Kazak komşuyla Kazakça, Rus komşuyla Rusça konuşmaktadırlar.

Bu hususta Südret nenemiz de güzel bir örnektir. Kazakçayı öz dili gibi biliyor ve konuşuyor. Türkçeden sonra ikinci dili Kazakça, sonra Rusça... Evine gelen herkesle kendi diliyle konuşuyor, hep güler yüzle.

Zamanında Südret neneye röportaj yaptığımda bana Kazakça çok şey anlatmıştı. İşte anlattıklarından bir bölüm:

Osmanova Südret Resül kızı. Kazakistan 2010.

Südret neneyi dinliyoruz: *"Biz ki 1944'de buraya geldux, ben on iki yaşındaydım. Qazaxlar bizlere çox hörmet etdiler. Tanımasax da meger dilimiz bir. Bunnar çox cömert şennigimiş. Bir tabaxdan bizlere böldiler, birer kırık etmek de olsa bizlere bölüp verdiler. Bunnar çox yaxşı, cömert millet... Onnarın içinde gezdux, Qazahstan'da bir kötlux görmedux. Şimdi ben sana Qazaxca qonuşacam: Men Qazaxdın ışinde östim. Menin şeşem, körşimiz bar edı, askere ketken, Kabliya degen markım, ogan tapsırdı. O jiyirma adamnın bastığı bolgan ola degen Kabliya mına qızım sagan amanat, ayttı. Odan keyyin men Qazaxlarnan birge cumus istedim. Köp enbegimi olar axtadı. Enbegim cogalğan jok. Bir köşede otırganımızga altıpsıbir jıl boldı. Kudayga şükür yeriminen cakşımın, toy-tomalagımı ilgi özımı çakıradı özimde çakıram, körmetteydi bular. 1954 jılı Nursultan'ın markım akesisimen birge cumus isteydım. Kolımızda birge tamak ışıp birge jurdık. Kudaydan keyyin Nursultan degen balamız, baurımız, Kudayu tala sonı saktasın. Sondan keyyin elimızdı saktasın, bala şağımız aman bolsın. Jerımız, jurtumuz aman bolsın. Balası akese sıyaktı, bir kısıge karşı bolgan jok. Jokşılıкта tamak berdı kolından kelgenı, bir kısını rencinken jok, enbegini jogaltkan jok. Odan keyyin mine, Kudayga şükür, balası da süytıp kele jatır. Kuday, Kudaydan keyyin bul balasın arkasimen Qazaxstan'da kaçça baska nasinal bolsa da berlıgını birge kurmetteyt, birge pensiya berıp, birge jer berıp, birge kurmetteydi.*

Sonduktan men köp-köp akisine de, şeşesine de Kuday iman bersın, tuga-tuskandarına da Kuday ömür bersın. Bala şağımız aga amanat bolsın. Elimızge, curtımızga tınıştık ber. Bütkül memleket aman bolsın. Işinde bızdın balalarımız, özımız aman bolayık. Özımız rizamız ösı künge birge kelatırımız. Elimizde tınıçtık, aspanımız açık bolsın, dastarhanımız tok bolsın. Özım Kazahstan'ı da jaksı körem Türkiyamı da jaksı körem. Berlıgı aman bolsın. Odan keyyin tağı da köp angemeler bar yendi nedeyin aytayım? Kuday barını kabul alsın, jaksılık bersın."

Türkiye Türkçesi: "Ben Kazaklarla beraber büyüdüm. Bizim bir komşumuz vardı, o yirmi adamın başçısıydı, askere gidende, Kabliya diye birisi vardı, beni ona verdi. Dedi ki işte Kabliya bu kızım sana emanettir. Ondan sonra ben Kazaklarla birlikte çalıştım. Çok emeğim olmuştu. Emeğim

boşuna gitmedi. Altmış bir yıl oldu aynı sokakta oturuyoruz. Allah'a şükür yerimiz iyi, toy, bayramlarda bana saygı gösterip davet ediyorlar, bende onları davetsiz bırakmıyorum, çok saygılıdır. 1954 yılında Nursultan'ın¹ babasıyla birlikte çalışmışım. Hep birlikte yemek yiyorduk, hep birlikte olduk. Allah'tan sonra Nursultan diye oğlumuz, kardeşimiz var. Allahu Taala onu saklasın. Ondan sonra milletimizi korusun, çocuklarımız hep iyi olsun, yerimiz, toprağımız iyi olsun.

Oğlu da babası gibi kimseye karşı olmadı. Yoksullukta elinden geleni yaptı, herkese hak ettiğini verdi. Ondan sonra işte oğlu da bu yolda devam ediyor. Önce Allah, sonra da bu oğlunun sayesinde. Kazakistan'da ne kadar millet varsa, hepsine karşı aynı davranıyor, herkese emeklilik maaşı ve toprak veriyor.

Bundan dolayı ben en çok babasına, anasına, akrabalarına Allah'tan uzun ömür diliyorum. Bütün devlet iyi olsun, içinde de bizim oğul uşağımız, kendimiz de iyi olalım. Bu dilekle bu günlere birlikte geliyoruz. Topraklarımız savaş-

1 Nursultan Nazarbayev: Kazakistan Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı (2005).

sız, göğümüz açık, soframız bol olsun. Kendim Kazakistan'ı da Türkiye'yi de çok seviyorum. Hepimiz iyi olalım. Diyecek daha çok şey var, ama hangisini söyleyeyim ki? Allah hepsini kabul etsin, iyilik versin.²

Yine dileğim odur ki Allahu Taala nasip etsin kendi yerlerimizi, vatanımızı, Türkiyemizi sağ selâmetle görelim, herkesle beraber. Orada sizi Allah saklasın, bizleri de burada Allah saklasın."

Görüyorsunuz, büyüklerimiz hem kendi dilini unutmadılar hem de başka dilleri öğrendiler. Hayat şartları bunları gerektiriyordu. Günümüzde her ihtiyarımız en az üç dil bilmektedir. Okuma fırsatları olsaydı eğer, çok güzel yerlere gelebilirlerdi. Belki Kazakça, Rusça bilim adamları olup kitaplar yazabilirlerdi. Ama nasip olmadı, kimisi üç kimisi dört sınıf eğitimle kaldılar. Artık bunun telafisini biz, gençler yapmalıyız. Elimizde bütün fırsatlar var. Doğuştan her birimiz iki üç dil öğrenmişiz. İleride ister kariyerimizde ister özel hayatımızda bu bilgileri kullanmalıyız. Dedelerimizi ve nenelerimizi örnek almalıyız.

2 Kazakçadan Türkçeye ben çevirdim. F. D.

Soldan ikinci Südret nene kendi evinde Kazak komşuları ile Kurban Bayramında. Kazakistan 2009.